

Givet
20.6.2024

TILL REPUBLIKENS PRESIDENT

HÄNVISNING Justitieministeriets brev 22.5.2024 gällande
ärendet nr VN/15271/2024ÄRENDE Ålands lagtings beslut 29.4.2024 om antagande av
följande landskapslagar:
1. yrkeshögskolelag för Åland
2. landskapslag om ändring av 30 § landskapslagen
om hälso- och sjukvård

UTLÅTANDE

Allmänt

Högsta domstolen har granskat lagtingsbesluten i det syfte som stadgas i 19 § 2 mom. självstyrelselagen för Åland och får som sitt utlåtande anföra följande.

Lagtinget har genom sina beslut antagit en yrkeshögskolelag för Åland och en landskapslag om ändring av 30 § landskapslagen om hälso- och sjukvård.

Den nya landskapslagen med bestämmelser om yrkeshögskoleutbildningen på Åland samt om Högskolan på Åland ersätter nuvarande landskapslag om Högskolan på Åland. Avsikten med den nya lagstiftningen är inte att ge högskolan den självstyrelse som krävs för att högskolan ska kunna fungera självständigt som universitet utan avsikten är att högskolan ska fungera som en yrkeshögskola.

Yrkeshögskolelagen för Åland innehåller bestämmelser om Högskolan på Åland samt om dess organisation, förvaltning och personal. Lagen innehåller även bestämmelser om grunderna för och organiseringen av utbildning och undervisning och om studerande samt studier vid högskolan. Landskapslagen om ändring av 30 § landskapslagen om hälso- och sjukvård innehåller en komplettering om samarbetet mellan Ålands hälso- och sjukvård och representanter för de studerande då studerandehälsovården ordnas.

Lagstiftningsbehörigheten

Landskapslagstiftningen innehåller bestämmelser om undervisningsväsendet och om en högskola som är avsedd att fungera som en yrkeshögskola samt om dess tjänstemän och studerande och även om hälso- och sjukvård. Undervisningen hör enligt 18 § 14 punkten självstyrelselagen till landskapets lagstiftningsbehörighet. Enligt 18 § 1 och 2 punkten självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar samt om landskapets tjänstemän. Enligt 18 § 12 punkten självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om hälso- och sjukvård med vissa undantag, som inte berörs av föreliggande ändring i landskapslagen om hälso- och sjukvård.

Utgångspunkten är således att landskapslagarna gäller angelägenheter som hör till landskapets lagstiftningskompetens.

Enligt 73 § yrkeshögskolelagen för Åland ska högskolan säkerställa att högskolans uppgifter kan skötas så störningsfritt som möjligt också vid exceptionella situationer. Trots att bestämmelsen gäller undervisningsväsendet som hör till landskapets

lagstiftningsbehörighet har den nära beröringspunkter med sådan reglering som utgör riksbehörighet.

Riket har enligt 27 § 34 punkten självstyrelselagen lagstiftningsbehörighet i fråga om beredskap inför undantagsförhållanden. Den rikslagstiftning i vilken det stadgas om beredskap inför undantagsförhållanden gäller på grundval av 27 § 34 punkten självstyrelselagen som utgångspunkt även på Åland och tillämpas i landskapet även på sådana frågor som under normala förhållanden hör till landskapets lagstiftningskompetens, såsom undervisningen. Högsta domstolen anser dock att lagtinget har kunnat anta en bestämmelse av allmän karaktär i 73 § yrkeshögskolelagen inom ramen för den lagstiftningskompetens landskapet har beträffande undervisningen trots rikets lagstiftningskompetens som gäller beredskap inför undantagsförhållanden.

Förhållandet mellan landskapslagstiftning och grundlag

Därtill bör det vid lagstiftningsgranskningen tas ställning till förhållandet mellan den nu ifrågavarande lagstiftningen och Finlands grundlag, eftersom stiftande, ändring och upphävande av grundlag samt avvikelser från grundlag utgör riksbehörighet enligt 27 § 1 punkten självstyrelselagen.

Enligt 71 § 1 mom. yrkeshögskolelagen för Åland får medlemmarna i styrelsen och anställda vid högskolan inte informera utomstående om personliga eller ekonomiska omständigheter som rör en studerande eller dennes familj som kommit fram vid skötseln av uppgifter som rör högskolan, utan skriftligt samtycke av den berörda personen. Enligt 71 § 2 mom. får den som är anställd vid högskolan trots bestämmelserna i 1 mom. och vad som i övrigt bestäms om tystnadsplikt lämna uppgifter till varandra samt till andra instanser inom landskapets

förvaltning, om uppgifterna är nödvändiga för att en studerandes skolgång ska kunna ordnas på ett ändamålsenligt sätt. Bestämmelserna i 1 mom. hindrar inte heller att uppgifter lämnas till den som på tjänstens vägnar har rätt att få kännedom om saken.

Med tanke på grundlagen hänför sig regleringen av personuppgifter i 71 § 1 och 2 mom. yrkeshögskolelagen till bestämmelserna om skydd för privatlivet i 10 § grundlagen. Enligt 10 § 1 mom. grundlagen är vars och ens privatliv, heder och hemfrid tryggade och närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter utfärdas genom lag.

Enligt riksdagens grundlagsutskott ska bestämmelserna om myndigheternas rätt att få och möjlighet att lämna ut information trots sekretess med avseende på skyddet för privatliv och personuppgifter enligt 10 § 1 mom. grundlagen säkra att behandlingen av känsliga personuppgifter är nödvändig och regleringen exakt och noggrant avgränsad (GrUU 11/2024 rd). Enligt utskottet kan också behandlingen av känsliga personuppgifter under vissa förutsättningar även i myndighetsverksamhet trots grundlagen grunda sig på samtycke. Även i sådana fall ska dock säkerställas att regleringen i sin helhet skapar tillräckliga förutsättningar för ett faktiskt skydd av känsliga personuppgifter (GrUU 4/2021 rd).

Högsta domstolen konstaterar att det enligt 71 § 1 mom. yrkeshögskolelagen är möjligt att informera utomstående om personliga eller ekonomiska omständigheter gällande både en studerande och dennes familj. Bestämmelsens ordalydelse gör det oklart om en studerandes samtycke skulle vara tillräckligt för att man skulle kunna informera utomstående även om personliga eller ekonomiska omständigheter som rör en studerandes familjemedlemmar. Dessutom har möjligheten att informera utomstående inte

preciserats så att den skulle gälla endast nödvändig information trots att det kan vara fråga även om sekretessbelagda uppgifter. Med beaktande av dessa omständigheter anser Högsta domstolen att regleringen trots att överlämnandet av information som utgångspunkt baserar sig på samtycke inte är tillräckligt exakt och noggrant avgränsad. Därför anser Högsta domstolen med tanke på 10 § 1 mom. grundlagen att 71 § 1 mom. yrkeshögskolelagen för Åland utgör en behörighetsöverskridning. Således bör lagrummet förordnas att förfalla.

I sitt utlåtande (GrUU 60/2010 rd) har riksdagens grundlagsutskott tagit ställning till en föreslagen bestämmelse enligt vilken bl.a. medlemmarna i universitetets organ och universitetsanställda fick trots sekretessbestämmelserna till varandra och till myndigheter med ansvar för utbildningen och säkerheten ge nödvändiga uppgifter som behövs för att anordna utbildningen på behörigt sätt och för att garantera säkerheten. Enligt grundlagsutskottet var den föreslagna rätten till information formulerad så att den var mycket omfattande. Den personkrets som hade rätt att ge ut och få information täckte utan avgränsning in hela personalen. Dessutom begränsades innehållet i de sekretessbelagda uppgifterna endast med en oklar hänvisning till uppgifter som är nödvändiga för att anordna utbildningen på behörigt sätt och för att garantera säkerheten. Med hänvisning till sin tidigare praxis ansåg grundlagsutskottet att en så här omfattande rätt till information var så summariskt vag och ospecificerad att den helt klart stred mot 10 § 1 mom. grundlagen, även om man hade på behörigt sätt kopplat utlämnandet och mottagandet av uppgifterna till nödvändighetskriteriet.

Bestämmelsen i 71 § 2 mom. yrkeshögskolelagen för Åland motsvarar den bestämmelse som granskats av

grundlagsutskottet. Landskapslagens bestämmelse är inte heller tillräckligt exakt och det framgår inte klart av bestämmelsen vilka uppgifter som får lämnas och i vilket syfte och vem som har rätt att få uppgifter. Rätten att få och lämna sekretessbelagda uppgifter har inte heller specifikt knutits till de situationer där det kan vara motiverat att få och lämna ut information av nödvändighetsskäl och begränsats till de personer som av dessa orsaker måste få information. Därför anser Högsta domstolen med tanke på 10 § 1 mom. grundlagen att även 71 § 2 mom. yrkeshögskolelagen för Åland utgör en behörighetsöverskridning. Således bör också detta lagrum förordnas att förfalla.

Andra frågor

Till övriga delar anser Högsta domstolen att det med beaktande även av Ålandsdelegationens utlåtande inte föreligger skäl till ytterligare anmärkningar.

Slutsats

Med hänvisning till det ovan sagda finner Högsta domstolen att 71 § 1 och 2 mom. yrkeshögskolelagen för Åland bör förordnas att förfalla.

Högsta domstolen anser att de granskade landskapslagarna till övriga delar faller inom landskapets behörighet och att det inte torde finnas hinder för att landskapslagarna till övriga delar träder i kraft.

Enligt 20 § självstyrelselagen ankommer det på landskapsregeringen att göra en bedömning av situationen, om en landskapslag till en viss del förordnas att förfalla.

Ordförande

Ari Kantor

Ordföranden har signerat utlåtandet elektroniskt.

Föredragande

Janne Salminen

I ärendets handläggning har deltagit justitieråden Kantor, Antila, Guimaraes-Purokoski, Pulkkinen och Pölönen. Föredragande har varit Janne Salminen.